

Nr 227.

Av herr **Ekman, Carl Gustaf, m. fl.**, om utredning och förslag i syfte att vid val till riksdagens andra kammare tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras sammanlagda rösttal.

När den proportionella valmetodens användning vid val till riksdagen på sin tid genomfördes, framhölls det städse, att därigenom full rättvisa skulle komma att beredas åt alla i valen deltagande. Varje politiskt parti skulle i riksdagen och enkannerligen i dess andra kammare bliva representerat efter sin styrka. Den svenska representationen skulle komma att utgöra en fullkomlig spegelbild av Sveriges folk och de olika meningsriktningarna inom detsamma.

Erfarenheten har visat, att det ej vart så fullt och helt med den trogna avspegligen. Den proportionalism, som hos oss tillämpats, har påtagligen i ej ringa grad gynnat de stora partierna på de mindres bekostnad. För att den omtalade fulla rättvisan skulle ernås, behövde man göra de redan mycket stora valkretsarna ännu större eller kanske gå så långt, att hela riket räknades såsom en enda valkrets.

Vilka olägenheter och nackdelar av flerahanda slag en dylik ordning skulle medföra, säger sig självt. Fråga är endast, huruvida icke genom en mindre omläggning av den nu gällande proportionella valordningen vid andrakammarvalen en väsentlig del av de brister, som vidlåda densamma, skulle kunna undanröjas.

Om man med ledning av de i den officiella statistiken framlagda valsiffrorna för 1921 års val till andra kammaren och motsvarande officiella valsiffror för 1924 års val företager en beräkning av huru valresultaten skolat ställa sig, därest valordningen möjliggjort ett mera noggrant utmätande av antalet mandat i proportion till partiernas styrka i hela riket, skall man finna, att i förra fallet något över ett tiotal och i senare fallet något under ett och ett halft tiotal platser skulle kommit att föras över från de större partierna till de mindre.

”En fullt proportionell fördelning enligt D’Hondts regel” — heter det i Kungl. Statistiska Centralbyråns redogörelse för 1924 års andrakammarval — ”av platserna efter partiernas sammanlagda rösttal för hela landet skulle givits högern 60 platser i stället för 65 och socialdemokraterna 95 i stället för 104,

medan bondeförbundet, de liberala, de frisinna och kommunisterna hade erhållit resp. 25, 9, 30 och 11 mandat i stället för 23, 5, 28 och 5.”

Evad man är anhängare eller motståndare till den proportionella valmetoden, bör man ju vara intresserad av att denna metod vinner en tillämpning, vilken så långt sig göra låter motsvarar ändamålet och ger ett rättvist utslag. En väg härtill — vilken redan beträffs i åtskilliga länder med proportionellt valsysteem såsom Belgien, Danmark och Tyskland — vore att, jämsides med val av ledamöter i andra kammaren valkretsvis, tillika utse ett mindre antal ledamöter i samma kammare på grundval av de sammanlagda rösttalen i hela riket för vart och ett av de partier, vilka under egen partibeteckning uppträtt vid valet och därvid ernått en viss styrka.

Enligt den vägledning, som kan erhållas ur det officiella siffermaterialet från de två senaste riksdagsvalen, borde ett antal av femton platser, vilka besattes i annan ordning än valkretsvis, vara tillräckligt för att utjämna de förskjutningar till de större partiernas förmån, som nu visat sig uppkomma vid valen av riksdagsmän för de olika valkretsarna, och såmedels åvägabringa enahanda proportion mellan partiernas styrkor i riksdagen som ut över landet.

Tydligt är att för genomförande av en dylik valordning krävas ändringar och tillägg i såväl Riksdagsordningen som Lag om val till riksdagen.

En annan väg till vinnande av en proportionell fördelning av mandatpartierna emellan vore att, efter det allmänna val till andra kammaren för rättats, på grundval av de sammanlagda röstsiffrorna för hela riket inom varje parti beräkna, huru många mandat, som rättvisligen borde tillkomma ett vart av dem, samt att i enlighet därmed uti valkretsar, där röstskillnaden vore jämförelsevis ringa mellan den, som enligt nuvarande valordning skulle ingått som valkretsens siste representant i raden, och den som är denne närmast i rösttal, verkställa en utjämning partierna emellan till den sistnämndes favör.

Även vid en dylik lösning av problemet lära ändringar i Riksdagsordningens och vallagens bestämmelser visa sig erforderliga.

Påtagligt är, att i avseende å nu berörda frågor en ingående utredning är av nöden i åtskilliga delar, innan statsmakterna kunna vara färdiga att gå till ett slutligt ståndpunktstagande och avgörande. Många skäl tala för att denna utredning sättes i gång så snart som möjligt, på det att dess resultat och därpå grundade förslag må kunna föreläggas riksdagen under innevarande fyraårsperiod.

Med återopande av vad nu blivit anfört få vi sålunda hemställa,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse anhålla det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa erforderlig utredning i syfte att vid val till riksdagens andra kammare tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållandet till deras sammanlagda rösttal, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i

Riksdagsordningen och i Lag om val till riksdagen, vilka för detta ändamål må finnas påkallade.

Stockholm den 10 februari 1926.

Carl Ekman.

Åke Ingeström.

David Bergström.

Gustav Rosén.

S. H. Kvarnzelius.

Elof B. Andersson.
